

การวิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องสินไซเพื่อกำหนดแนวความคิดในการสร้างสรรค์ ผลงานนาฏศิลป์

Analysis of Sinsai literature to determine the concept of dance performance creation

พิมพัลัญช์ พลหงษ์* สุนิสา โพธิ์แสนสุข

Pimwalan Polhong,* Sunisa Potisansuk

อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขานาฏศิลป์และการละคร มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
Lecturer of courses in dance and drama Rajabhat Mahasarakham University^{*2}

pimwalanpolhong@gmail.com

Received: January 26, 2021

Revised: March 14, 2021

Accepted: March 19, 2021

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องการวิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องสินไซเพื่อกำหนดแนวความคิดในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดแนวความคิดในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์จากการวิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องสินไซ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ การสังเกต และนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า วรรณกรรมสินไซเป็นศิลปะที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์และนำมาพัฒนาต่อยอด เผยแพร่ในรูปแบบผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ เนื้อหาของวรรณกรรมเรื่องนี้ที่สามารถนำมากำหนดเป็นแนวความคิดในการสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏศิลป์ ได้แก่ 1) ด้านความรัก ประกอบไปด้วย ความรักระหว่างชาย-หญิง ความรักระหว่างพี่-น้อง และความรักระหว่างแม่-ลูก 2) ความกตัญญู 3) ความอิจฉาริษยา 4) ตัวละคร 5) บทตอน ผู้สร้างสรรค์ผลงานนำแนวคิดดังกล่าวเป็นตัวกำหนดทิศทางการสร้างสรรค์โดยกระบวนการทางนาฏศิลป์ ได้แก่ 1) สร้างกรอบแนวคิด 2) คัดเลือกนักแสดง 3) กลวิธีการรำ 4) ดนตรีประกอบ 5) การออกแบบเครื่องแต่งกาย 6) รูปแบบการแสดงและการใช้พื้นที่ 7) อุปกรณ์ประกอบการแสดง ให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการสร้างสรรค์ผลงาน

คำสำคัญ: แนวคิดการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ วรรณกรรมอีสานสินไซ นาฏศิลป์จากวรรณกรรม

Abstract

The work was a qualitative research. It aimed to determine the concept in creating the dance performance work by analyzing the literary work 'Sinsai'. Data in the present work were studied from relevant documents and research works, interviews and observation. Data

obtained were presented by a descriptive method. The research found that ‘Sinsai’ was the valuable work worth being preserved and transmitted on in the form of the performance art. The concepts found in the work under study were the following. 1) Love: it is the love between men-women, younger-older brothers or sisters, mother-children. 2) Gratitude, 3) jealousy, 4) Characters, 5) Episodes. The concepts were applied in the following: conceptual framework, recruiting performers, dancing steps, musical accompaniment, costume design and dressing, performance patterns and spatial use, and performance equipment.

Keywords: Concepts in Creating the Dance Performance, Isan Literature ‘Sinsai’, Art Performance from Literature

บทนำ

สินไซ หรือ สังข์ศิลป์ชัยเป็นวรรณกรรมท้องถิ่นอีสานที่มีอิทธิพลต่อผู้คนในชุมชนสองฝั่งโขง และที่สำคัญได้ถ่ายทอดลักษณะความเป็นอยู่ ความรู้สึกนึกคิด การละเล่น ตลอดจนการดำรงชีวิตของคนท้องถิ่นอีสานได้เป็นอย่างดี นิทานเรื่องนี้ได้รับความนิยมมาก เพราะชาวบ้านที่อยู่ในภาคอีสานของไทยรวมไปถึงในประเทศลาวต่างรู้จักนิทานเรื่องนี้กันอย่างกว้างขวาง

ในอดีตวรรณกรรมเรื่องสินไซนี้ได้ถูกนำมาใช้ในการสั่งสอนและกำหนดรูปแบบการครองตนในการดำรงชีวิตประจำวันให้ผู้คนในชุมชน โดยซึมซับคุณธรรมที่ถ่ายทอดผ่านบทบาทของตัวละครที่มีฐานความคิดมาจากหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา แฝงไปด้วยหลักธรรมที่เสนอผ่านตัวละครได้อย่างลงตัว จนได้รับการยกย่องว่ามีความไพเราะและได้รับการจัดอันดับให้เป็นวรรณกรรมชั้นยอดของลาว นอกจากนี้เนื้อหายังสนุกสนานน่าติดตามด้วยการผจญภัย คนอีสานส่วนใหญ่เชื่อว่าสินไซเป็นอดีตชาติของพระพุทธเจ้า โดยเป็นแบบปัญญาสชาดกหรือชาดกนอกนิบาต (รณภพ เตชะวงศ์, 2555) วรรณกรรมเรื่องสินไซนอกจากจะมีคุณค่าทางศิลปะ มีความโดดเด่นของภาษาและเนื้อหาแล้ว ยังทรงคุณค่าในเรื่องความรู้ของศาสตร์ต่าง ๆ เช่น ประวัติศาสตร์ สังคมศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ จารีต ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม

การศึกษาทางนาฏศิลป์นับเป็นแนวทางหนึ่งในการอนุรักษ์และธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมอันทรงคุณค่า เพราะนาฏศิลป์ถือได้ว่าเป็นองค์ความรู้แขนงหนึ่งที่แสดงเอกลักษณ์ประจำชาติ เป็นแหล่งรวมศิลปศาสตร์อันวิจิตรแขนงต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกันอย่างประณีตบรรจง อันได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม ประณีตศิลป์ กลศาสตร์ ดริยางคศาสตร์ วรรณศิลป์และนาฏศิลป์เข้าไว้ด้วยกันอย่างลงตัว มนุษย์ทุกชาติทุกภาษาจำต้องมีรากเหง้าทางศิลปวัฒนธรรมของตนเอง (นวลรวี จันท์ลุน, 2558) การสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏศิลป์เป็นการค้นคว้าข้อมูลเพื่อนำมาพัฒนาจนเกิดองค์ความรู้ใหม่ด้วยการสร้างสรรค์ผลงานจากองค์ความรู้เดิม ผลงานการค้นคว้าวิจัยไม่ได้ปรากฏเพียงรูปแบบของงานวิจัยที่เป็นเอกสารทางวิชาการเท่านั้น หากแต่ยังสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ในรูปแบบศิลปะการแสดง ด้วยการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งที่เกิดจากศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อมูลผ่านกระบวนการสร้างสรรค์งานทางนาฏศิลป์

ดังนั้นการวิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องสินไซเพื่อกำหนดแนวความคิดในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์จะสามารถเป็นแนวทางสำหรับการถ่ายทอดวรรณกรรมเรื่องสินไซซึ่งเป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์และนำมาพัฒนาต่อยอดเผยแพร่ในรูปแบบผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ อันเป็นการ

สร้างองค์ความรู้ทั้งจากการวิเคราะห์ข้อมูลในวรรณกรรมและจากกระบวนการสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์อีกด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาวรรณกรรมและวิเคราะห์แนวความคิดในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์จากวรรณกรรมเรื่องสั้นไซ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจข้อมูลเชิงเอกสาร ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากหนังสือ ตำรา งานวิจัย และบทความทาง วิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมสั้นไซและทางด้านนาฏศิลป์

ขั้นตอนที่ 2 เก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยวิธีการดังต่อไปนี้

-การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์นักศึกษาชั้นปีที่ 4 จำนวน 2 คน ซึ่งเป็นผู้สร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ ในประเด็นการวิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องสั้นไซเพื่อกำหนดแนวความคิดในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง

- การสังเกต ผู้วิจัยทำการสังเกตร่วมกับนักศึกษาชั้นปีที่ 4 ในงานสร้างสรรค์นาฏยนิพนธ์ เพื่อสังเกตการนำเสนอผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์จากวรรณกรรมเรื่องสั้นไซ

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นตอนรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลทั้งจากเอกสาร งานวิจัยต่าง ๆ การสัมภาษณ์ และการสังเกต ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาประเด็นในด้านการกำหนดแนวความคิดการสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏศิลป์จากวรรณกรรมเรื่องสั้นไซ

ขั้นตอนที่ 4 การสรุปผลและอภิปรายผล

ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องการวิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องสั้นไซเพื่อกำหนดแนวความคิดในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์นี้ ได้ศึกษาค้นคว้าวรรณกรรมเรื่องสั้นไซ ฉบับเรียบเรียงโดย ผศ.ชอบ ดีสวนโคก สำนักการศึกษาเทศบาลนครขอนแก่น และวิเคราะห์เนื้อเรื่องวรรณกรรมพื้นบ้านสั้นไซ เพื่อกำหนดแนวความคิดในการสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏศิลป์ตามองค์ประกอบได้แก่ กรอบแนวคิด รูปแบบการแสดง นักแสดง ทำรำ ดนตรี เครื่องแต่งกาย และอุปกรณ์ประกอบการแสดง

กรอบแนวคิดการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. วรรณกรรมเรื่องสินไซ มีปราชญ์หลายท่านได้เรียบเรียงวรรณกรรมเรื่องสินไซไว้ในหลายรูปแบบ พอสรุปเนื้อเรื่องได้ ดังนี้ (ชอบ ดีสวนโคก, 2550)

ณ นครเป้งจาล มีท้าวสุทราษเป็นผู้ครองเมือง มีมเหสีนามว่า จันทาเทวี เป็นมเหสีเอก พระยาสุทราษมีพระชนิษฐานนามว่า สมณฑา มีพระสรีโหมงดงาม ซึ่งพระยาสุทราษทรงมีความห่วงหวงน้องสาวยิ่งนัก แม้มีกษัตริย์จากเมืองต่าง ๆ มาสู่ขอพระองค์ก็ไม่ยอมยกน้องสาวให้แก่กษัตริย์องค์ใด นางสมณฑาจึงได้สร้างบุญกุศลและคุณงามความดีรวมทั้งมีความสุขสำราญกับการให้ทานรักษาศิล

กล่าวถึงเมืองอินราช มีเจ้าผู้ครองเมืองเป็นยักษ์ นามว่า กุมภณท์ เป็นยักษ์ที่ได้รับอาญาสิทธิ์จากท้าวเวสสุวรรณให้เป็นเจ้าผู้ปกครองผี ยักษ์ และมารทั้งหลายในโลก มีฤทธิ์เดชมาก มีนิสัยก้าวร้าวทุทุเห็นแก่ตัว ชอบเอาเรียดเอาเปรียบ ยักษ์กุมภณท์ครองตนเป็นโสดมานาน อยู่มาวันหนึ่งนั่งคิดและเกิดความสงสัยว่าตนจะมีคู่ครองหรือไม่ เพื่อให้คลายความสงสัยจึงหาไปเฝ้าท้าวเวสสุวรรณผู้เป็นนาย ท้าวเวสสุวรรณก็ได้ส่งญาณตรวจดู จึงรู้ว่ากุมภณท์นั้นยังมีคู่ครองแต่นางได้ไปเกิดเป็นมนุษย์อยู่ที่เมืองเป้งจาล นามว่า สมณฑา เป็นน้องสาวของพระยาสุทราษผู้ครองเมือง ซึ่งเมืองนี้เป็นเมืองที่เข้มแข็งยิ่งนัก ท้าวเวสสุวรรณจึงเตือนให้กุมภณท์เลิกคิดที่จะเอานางสมณฑามาเป็นคู่ครองเสีย แต่กุมภณท์กลับเฝ้าครุ่นคิดถึงแต่นางสมณฑา และตั้งมั่นว่าจะต้องนำนางมาเป็นคู่ครองของตนให้ได้ ในที่สุดกุมภณท์ก็ออกตามหานางสมณฑา และแอบเข้ามาซ่อนตัวอยู่ในสวนอุทยานของเมืองเป้งจาล เมื่อนางสมณฑามาชมดอกไม้ในสวนอุทยาน ยักษ์กุมภณท์จึงใช้เวทย์มนต์ฤทธิ์เดชของตนเองลักพาตัวนางสมณฑากลับไปยังเมืองอินราช กุมภณท์ทำติดกับนางสมณฑาทุกอย่างเพื่อจะเอาชนะใจนางให้ได้ จนนางยอมเป็นมเหสีด้วยความสมัครใจและได้ธิดาด้วยกันหนึ่งองค์นามว่า สีดาจันทร์ ความสวยสดงดงามของนางสีดาจันทร์ทราบถึงความถึงพยานาคชื่อท้าววรุณราชในนาคพิภพ จึงมาสู่ขอนางโดยการท้าแข่งสากับพระยาสุทราษ กุมภณท์สุดท้ายท้าววรุณราชเป็นฝ่ายชนะ กุมภณท์จึงได้ยกนางสีดาจันทร์ไปเป็นมเหสีท้าววรุณราชตามที่ตั้งตกลงกัน

แม้เวลาผ่านไปหลายเดือน พระยาสุทราษก็ยังทรงคิดถึงนางสมณฑาผู้เป็นน้องสาวที่ถูกยักษ์กุมภณท์ลักพาตัวไป จึงตัดสินใจออกบวชเป็นพระเพื่อความปลอดภัยในการตามหาน้องสาว จนล่วงเลยถึงเมืองจำปาซึ่งมีผู้ครองเมืองชื่อท้าวทะมา เมืองนี้นับถือพระพุทธศาสนา ภิกษุสุทราษจึงได้เข้าพักที่อารามในเมืองจำปา ได้ทราบเบาะแสว่า หากพ้นเมืองนี้แล้วก็เป็นเขตอันตราย เพราะเป็นเมืองของยักษ์กุมภณท์ ก่อนถึงปราสาทของยักษ์ก็ล้วนแต่ด่านมหากัณฑ์ทั้งสิ้น ถ้าเข้าไปก็ตายเสียเปล่า พอรุ่งเช้าพระภิกษุสุทราษออกบิณฑบาต ก็ได้พบกับท่านเศรษฐีนามว่า นันทะ มีธิดา 7 นาง แต่ละนางล้วนมีความสวยสดงดงามข้อยพาทันออกมาใส่บาตร เมื่อพระภิกษุสุทราษชายพระเนตรเห็นเข้าก็เกิดจิตประสพศรัทธาได้นาง เมื่อกลับถึงอารามก็เกิดความกระสับกระส่ายจิตไม่สงบ จึงตัดสินใจกลับเมืองเป้งจาลและลาสิกขา จากนั้นจึงได้ปรึกษาหารือกับขุนอำมาตย์ผู้ใหญ่ให้มาสู่ขอนางทั้ง 7 ไปเป็นมเหสีตั้งตั้งใจ ท้าวสุทราษจึงมีมเหสีรวมเป็น 8 คน และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ต่อมาท้าวสุทราษให้มเหสีทั้ง 8 ไปอธิษฐานขอลูกจากเทวดา นางจันทาเทวีและนางลุนได้รักษาศิลเป็นอย่างดี พระอินทร์จึงให้เทวดาสามองค์ลงมาเกิดด้วย เมื่อถึงคราวประสูติ นางจันทาเทวีได้ประสูติโอรสมีรูปร่างเป็นคชสีห์ นามว่า "สีโห" ส่วนนางลุนประสูติโอรสออกมาเป็นหอยสังข์ นามว่า "สังข์" ติดตามมาด้วยโอรสเป็นมนุษย์รูปงามที่ออกมาพร้อมกับศรและดาบ นามว่า "สินไซ" เมื่อความทราบถึงพระยาสุทราษจึงมีรับสั่งให้นำโอรสเข้าเฝ้าและให้โหรทำนาย แต่มเหสีทั้ง 6 มีความอิจฉาริษยาจึงให้อาหมิสสินจ้างแก่โหรให้ทำนายว่าเป็นกาลกัณณ์แก่บ้านเมือง พระยาสุทราษทรงกริ้วมากจึงขับไล่นางจันทาเทวีและนางลุนพร้อมโอรสทั้ง 3 ออกจากเมืองเป้งจาล นางจันทาเทวีและนางลุนพร้อมด้วยโอรสทั้ง 3 ได้ออกจากเมืองและพักอาศัย

ในป่า ได้รับความเดือดร้อนมหันต์ ก่อนนอนนางจึงได้วิ่งวอนถึงพระอินทร์ให้ปกป้องคุ้มครอง พระอินทร์จึงมีบัญชาให้สุกรรมเทพบุตรสร้างปราสาทให้พักอาศัยในป่า พร้อมเครื่องนุ่งห่มและอาหารทุกประการรวมทั้งมีบริวารหมู่ครุฑและหมู่ นาคมาเฝ้าคอยให้การอารักขาทั้งกลางวันและกลางคืน

แม้เวลาจะล่วงเลยผ่านมาหลายปีก็ตาม พระยาสุทราษก็ยังไม่วายที่จะคิดถึงนางสมณฑาผู้เป็นน้องสาว จึงคิดที่จะให้โอรสทั้ง 6 ออกติดตามนางสมณฑากลับคืนเมือง แต่ก่อนไปก็มิรับสั่งให้โอรสทั้ง 6 ไปเรียนวิชาอาคมเพื่อที่จะเป็นอาวุธในการติดตามากลับเมือง จากนั้นโอรสทั้ง 6 ก็กราบทูลลาบิดาเดินทางออกจากเมืองเพื่อไปเรียนวิชาอาคม เมื่อเดินทางมาถึงกลางป่าก็มาพบปราสาทซึ่งเป็นที่พักอาศัยของนางจันทาเทวีและนางลุนพร้อมโอรสทั้ง 3 คือ สีโห สังข์ และสินไซ สืบสาวความจริงทราบว่าเป็นพี่น้องกัน โอรสทั้ง 6 ได้เล่าเรื่องราวให้ฟังและชวนให้สินไซ สังข์ สีโห ออกเดินทางไปตามหานางสมณฑาด้วยกัน ในคราวแรกนางจันทาและนางลุนมีความเห็นค้าน เพราะเห็นว่าภยันตรายที่ต้องฝ่าฟันนั้นมีมาก แต่แล้วก็มิอาจต้านทานความจริงใจจริงจึงในแรงกตัญญูทศเวทของสินไซที่มีต่อผู้บังเกิดเกล้าได้ จึงกำชับไว้ว่าไม่ให้ประมาทกับภยันตรายต่าง ๆ และไม่ควรไว้วางใจโอรสทั้ง 6 ด้วย จากนั้นจึงพากันออกเดินทางไป กว่าจะถึงเมืองยักษ์กุมภกันท์ก็ต้องผ่านด่าน 6 ยานน้ำ 9 ด่านมหาภัย

ด่านแรก คือ ด่านงูขวง เป็นงูยักษ์ใหญ่ลำตัวยาว ตาแดงเหมือนแสงอาทิตย์เวลาพ่นพิษร้อนดังไฟสินไซต่อสู้กับยักษ์จนชนะแล้วเดินทางต่อถึงแม่น้ำกว้าง 1 โยชน์ โอรสทั้ง 6 มีความหวาดกลัวภยันตรายจึงขอลากลับเมืองเป้งจาล ไม่คิดที่จะเดินทางเพื่อติดตามนางสมณฑาต่อไป แม้ว่าสินไซก็เฝ้าปดอบประโลมอย่างไร แต่โอรสทั้ง 6 ก็ยืนยันที่จะขอลากลับเมือง สินไซจึงให้โอรสทั้ง 6 พักรอที่นี้โดยมอบหมายให้สีโหเป็นผู้คอยเฝ้าดูแลอยู่ จากนั้นสินไซกับหอยสังข์ก็เดินทางตามหานางสมณฑาต่อไป

ด่านที่สอง คือ ด่านวรุณยักษ์หรือยักษ์กันดาร ซึ่งเป็นยักษ์ที่มีความกักขะ ข้าวข้าสามาน ไม่มีความเมตตา สินไซสู้กับยักษ์จนเป็นฝ่ายชนะจึงเดินทางต่อไป ข้ามแม่น้ำกว้าง 2 โยชน์ สินไซก็ขี่สังข์ข้ามน้ำไป

ด่านที่สาม คือ ด่านพระยาช้างฉัตหัตต์ มีฝูงช้างนับแสนตัว ฝูงช้างโขลงนี้มีพระยาฉัตหัตต์เป็นหัวหน้าโขลง เมื่อเห็นสินไซก็วิ่งกรูเข้ามาเพื่อจะทำร้ายสินไซ แต่สุดท้ายก็ถูกสินไซปราบจนพ่ายแพ้ หัวหน้าโขลงช้างจึงยอมบอกแก่สินไซว่า เมื่อหลายปีก่อนเห็นยักษ์กุมภกันท์อุ้มนางสมณฑาเหาะผ่านไป จากนั้นก็ยอมให้สินไซขี่คอช้างและนำไปส่งจนสุดเขตแดน สินไซเดินทางต่อมาถึงแม่น้ำกว้าง 3 โยชน์ สินไซก็ขี่สังข์ข้ามไป

ด่านที่สี่ คือ ด่านยักษ์สี่ตน มีชื่อว่า สวงหรือกันดานยักษ์ จิตตยักษ์ ไชยยักษ์ และวิไชยยักษ์ ซึ่งล้วนมีฤทธิ์เดชทั้งหมด เกิดการต่อสู้กันแต่สุดท้ายสินไซก็สามารถปราบยักษ์ทั้ง 4 ได้อย่างราบคาบ สินไซและหอยสังข์จึงเดินทางต่อไปพบแม่น้ำกว้าง 4 โยชน์ สินไซก็ขี่สังข์ข้ามไป

ด่านที่ห้า คือ ด่านยักษ์ขิณิ เป็นยักษ์ที่มากด้วยกามราคะ พอเห็นหนุ่มน้อยรูปงามอย่างสินไซก็เกิดไฟแห่งความกำหนัดและอยากได้สินไซมาเป็นสามี นางจึงออกอุบายเนรมิตศาลาพร้อมข้าวปลาอาหาร อีกทั้งแปลงกายเป็นสาวสวยมาหลอกล่อ เมื่อสินไซผ่านมานางก็เชิญชวนให้ขึ้นพักที่ศาลา แต่สินไซสังเกตว่าดวงตานางแข็งกระด้างจึงรู้ว่าไม่ใช่คน ก็ไม่หลงกลและหลีกหนีให้ห่างไกล นางยักษ์วิ่งตามและบอกว่าถ้ามีเมียแล้วขอเป็นน้อยก็ได้ สินไซจึงรีบเดินทางต่อไปจนกระทั่งถึงฝั่งแม่น้ำ 5 โยชน์ สินไซรีบขี่สังข์ข้ามไป นางยักษ์ตามมาถึงแต่ข้ามไปไม่ได้

ด่านที่หก คือ ด่านนารีผล เป็นรมณีสถานของมวลงผู้แสวงวิทยาคามรู้ เป็นต้นไม้มีดอกสีส้ม ครันกลีบดอกหล่นก็เกิดเป็นผล มีรูปร่างเหมือนหญิงสาวที่สวยงาม รูปเท้าทั้ง 2 ข้างหย่อนลงมา ศีรษะติดกับด้านขั้ว เนื้อนุ่มเนียนหากใครได้เห็นก็สามารถทำให้เกิดความกระสันทรวงได้ สินไซเองก็หลงเข้าไปเหยยชมจนกระทั่งเกิดการต่อสู้กับหมู่วิทยาธร สินไซเป็นฝ่ายชนะ เมื่อพักหายเหนื่อยแล้วก็ออกเดินทางต่อไปจนถึงฝั่งแม่น้ำกว้าง 6 โยชน์และขี่สังข์ข้ามไป

ด้านที่เจ็ด คือ ด้านยักษัธัสสมุชิ ที่ภูเขาชื่อ เวละบาด หรือเวระบาด มีนายักษัธศีลืออาศัยอยู่ ชื่อธัสสมุชิยักษิณี มีหน้าเหมือนสุนัข เมื่อยักษัธัสสมุชิเห็นสินไช้เกิดพอใจอยากได้เป็นคู่ครองจึงเข้ามาโอบอุ้มและเหาะไป สินไช้จึงตั้งสติและพูดจาหวานล่อมให้นายักษัธัสสมุชิปล่อยตัว แต่พูดจาอยู่นานก็ไม่เป็นผล สินไช้จึงตัดคอนางยักษัธจนตาย และบนเขาเวละบาดนี้มีต้นกาลพฤกษ์ ซึ่งเป็นต้นไม้ที่พระอินทร์เนรมิตไว้ มีดอกเป็นเสื้อผ้าอาภรณ์พร้อมเครื่องทรงของเทพ ผู้มีบุญญาธิการเท่านั้นจึงจะพานพบได้ สินไช้จึงถือโอกาสชำระร่างกายและเปลี่ยนเครื่องทรงใหม่ จากนั้นก็เดินทางต่อเพื่อไปพบกับหอยสังข์ซึ่งได้เดินทางล่วงหน้าไปก่อนแล้ว

ด้านที่แปด คือ ด้านเทพกนิรี ณ ผาจงถ้ำแอ่นมีหมูกนิรีร่างเป็นคน สามารถใส่ปีกติดหางบินบนอากาศได้ เป็นธิดาของเทวดา สินไช้ได้รู้จักกับเทพกนิรี นามว่า เกียงคำ จนเกิดความรักใคร่จึงเกี่ยวพาราสีที่สุดก็ได้นางเกียงคำเป็นเมียและครองรักอยู่กับนางเป็นเวลาระยะหนึ่ง ครั้นแล้วสินไช้ก็ขอลานางเกียงคำออกเดินทางต่อ นางจึงฝากฝังสังข์ความไว้ว่า ถ้าได้ครองเมืองเรืองรุ่งเมื่อไหร่แล้วก็อย่าลืมกัน

สังข์และสินไช้ปรึกษากันและตกลงกันว่าให้สังข์เดินทางล่วงหน้าเพื่อหาเบาะแสจากเมืองโนราชก่อน ส่วนสินไช้จะรออนอกเมือง สังข์จึงออกเดินทางสืบเสาะจนรู้ว่านางสมณฑาอยู่ในวัง ส่วนยักษัธกุมภกันท์ออกหากิน จึงกลับมาแจ้งข่าวให้สินไช้ทราบแล้วออกเดินทางเข้าสู่เมืองโนราชพร้อมกัน

ด้านที่เก้า คือ ด้านยักษัธกุมภกันท์ เป็นด้านสุดท้ายของการผจญภัยไปสู่เมืองโนราชเพื่อตามนางสมณฑากลับคืนเมืองเบ็ญจาล ด้านนี้นับเป็นด้านใหญ่ที่สินไช้ต้องทำการรบยักษัธกุมภกันท์ถึง 2 ครั้ง

ก่อนถึงวันที่สินไช้จะเดินทางมาถึงเมืองโนราชเพียงหนึ่งวัน วันนั้นกุมภกันท์นอนหลับละเมอจนลืมนสติ นางสมณฑาจึงปลุกให้ตื่น กุมภกันท์ตกใจจนเนื้อตัวสั่นกลัวจะเป็นกลางร้าย นางสมณฑาจึงขอร้องไม่ให้ออกไปถ้าจะออกก็ขอติดตามไปด้วย แต่กุมภกันท์ไม่เชื่อฟัง ครั้นจะให้นางติดตามไปด้วยก็อายเทวดาฟ้าดินว่าอาศัยเมีย ชี้อลาด จึงออกไปในที่สุด พร้อมสั่งให้นางสมณฑาอยู่แต่ในปราสาทเท่านั้น แม้มีใครมาหาก็อย่าออกมารับเป็นอันขาด

เมื่อกุมภกันท์ออกไป สินไช้ก็มาถึงในวังพอได้โอกาสก็ลอบเข้าสู่ปราสาท สินไช้เรียกอาอยู่นานทำเป็นหนุ่มพูดเกี่ยวพาราสี นางสมณฑารู้ว่าเป็นเสียงเด็กจึงถามไถ่ ในที่สุดก็รู้เรื่องเบื้องต้น ครั้นนางไม่ยอมเปิดประตูให้สินไช้จึงฟังประตูเข้าไปแสดงตน สินไช้ก็บอกให้อาสมณฑารับเก็บข้าวของแล้วเสด็จกลับนครเบ็ญจาลโดยด่วน แต่นางสมณฑากลับบอกให้สินไช้ไปบอกพ่อว่าตามหาอาไม่พบและให้รีบกลับออกไปเสีย ถ้ากุมภกันท์กลับมาเห็นสินไช้อาจะตายได้ สินไช้ได้ยินก็โกรธจัดที่อาเป็นหญิงที่พ่อแสนรักแสนห่วง แต่อามาพูดเอาฤทธิ์เดชของยักษัธมาข่มขู่ให้กลับไปทูลความเท็จต่อพี่ชายของตนเองเช่นนั้น

ครั้นนางสมณฑาเห็นหลานโกรธและรู้ว่าหลานเก่งกล้าสามารถมากจึงยอมตกลงกลับด้วย แต่นางต่อรองขอให้กุมภกันท์กลับมาก่อน เมื่อกุมภกันท์กลับมาถึงก็หมดแรงไม่อาจขึ้นมานบนปราสาทเองได้ จึงให้นางสมณฑาช่วยประคอง กุมภกันท์ได้กลืนสาบคนจึงค้นหาตัวแต่นางสมณฑาก็บอกว่าเป็นกลิ่นของตน กุมภกันท์ไม่เชื่อยังค้นหาต่อไป นางสมณฑาจึงแกล้งทำท่าที่โกรธ กุมภกันท์จึงยอมเลิกความตั้งใจและนอนหลับไป

เมื่อสินไช้รู้ว่ากุมภกันท์หลับแล้วก็ออกมาจากที่ซ่อน ชวนอาให้รีบกลับเมือง ฝ่ายอาก็ต่อรองว่าขอให้กุมภกันท์ตื่นก่อนและยังต่อรองไปเรื่อย ๆ สินไช้จึงทำที่ข่มขู่อาจึงยอมออกจากปราสาท แต่ด้วยความจงรักภักดีต่อสามีนางสมณฑาก็แกล้งถ่วงเวลา ขณะลงจากปราสาทก็ขอลับขึ้นไปอีกโดยอ้างว่าลืมนสไบ แท้จริงแล้วแอบกลับไปปลุกกุมภกันท์ให้ตื่นจนสินไช้ต้องไปดึงตัวลงมา เมื่อออกมาถึงโรงครัวก็ขอลับขึ้นไปบนปราสาทเพื่อปลุกกุมภกันท์อีกโดยอ้างว่าลืมนปักผม สินไช้ก็ต้องไปตามลงมาอีก จนเมื่อออกมาถึงประตูเมืองก็ขอลับไปอีก อ้างว่าลืมนช้องแซมผม สินไช้รู้ทันจึงรีบไปตามกลับมา

เมื่อออกพ้นเมืองโนราชแล้ว สังข์กับสินไช้ปรึกษากันว่าจะกำจัดกุมภกันท์เพื่อตัดปัญหาที่จะตามมา จึงพาอาไปซ่อนไว้ในถ้ำที่พระอินทร์เนรมิตให้ และสั่งให้รออยู่ในถ้ำนี้ส่วนตนจะไปปราบกุมภกันท์

นางสุมนหาจึงขอร้องให้สินไซลงมือเพียงเป็นการสั่งสอนก็พออย่าให้ถึงกับชีวิตเลย จากนั้นก็ปิดประตูถ้ำด้วยหินขนาดใหญ่ แล้วมุ่งหน้าสู่เมืองอนราช

เมื่อถึงเมืองอนราชสินไซเห็นกุมภณัฏยังนอนหลับอยู่ จึงเงื้อดาบฟันคอขาดกระเด็นไปถูกฝาปราสาทแตกกระจาย สินไซยกดาบฟันอีกครั้งแต่ร่างยักษ์กลับมาเกิดเป็นยักษ์อีก 7 ร่าง แล้วเพิ่มทวีขึ้นต่อผู้พลวัน แต่ยิ่งรบยิ่งตายมาก กุมภณัฏจึงขอพักรบ ในช่วงพักรบนี้สินไซกลับไปหาอาที่ถ้ำแล้วเล่าเรื่องราวการรบให้ฟัง นางสุมนหาบอกว่ากุมภณัฏจะต้องตามมารบอีกเป็นแน่ จึงพากันรีบเดินทางกลับเมืองเบ็ญจาล ฝ่ายกุมภณัฏเมื่อเตรียมกำลังพลพร้อมแล้วก็ตามสินไซมาจนทันและเกิดการรบกัน แม้นางสุมนหาจะห้ามปรามก็ไม่ฟัง ในที่สุดกุมภณัฏก็ถูกสินไซฆ่าตาย

เมื่อสงครามสิ้นสุดลง ก่อนเดินทางกลับนครเบ็ญจาล นางสุมนหาได้ขอให้สินไซไปรับนางสีดาจันทร์ที่อยู่เมืองบาดาลกลับคืนมาด้วย เนื่องจากว่าเมื่อก่อนยังมีพ่อกุมภณัฏคอยถามไถ่ส่งข่าวสารถึงได้ห่วงหาให้กำลังใจกันอยู่มิได้ขาด แต่บัดนี้พ่อกุมภณัฏเสียชีวิตแล้ว สีดาจันทร์ก็จะหมดที่พึ่งอาจถูกชาวเมืองบาดาลข่มเหงไร้ความเกรงใจ สินไซและหอยสังข์จึงเดินทางไปรับนางตามคำขอของอา เมื่อถึงเมืองบาดาล สินไซก็ขอทำเล่นสกากับท้าววรุณราช โดยมีเดิมพันคือ ดาบ ศร และสังข์ ส่วนท้าววรุณราชวางเดิมพันเป็นเมืองบาดาล กติกาคือต้องชนะกัน 3 กระดาน ผลปรากฏว่าสินไซเล่นชนะทั้ง 3 กระดาน ท้าววรุณราชต้องเสียเมืองให้แก่สินไซ แต่ท้าววรุณราชไม่ยอมทำตามข้อตกลง สินไซจึงขอเปลี่ยนเป็นขอรับนางสีดาจันทร์กลับเมืองเบ็ญจาลแทน ท้าววรุณราชก็ไม่ยอมตกลงอีก จึงเกิดการวิวาทจนนำไปสู่การสู้รบ ในที่สุดสินไซก็เป็นฝ่ายชนะ เมื่อได้รับชัยชนะ สินไซก็พยายามลดความโกรธลง ยอมให้อภัย และสอนธรรมแห่งการปกครองเมืองให้แก่ท้าววรุณราช หลังจากนั้นก็พานางสีดาจันทร์ไปหานางสุมนหา เมื่อทั้งหมดเดินทางมาถึงตรงที่สีโหและโอรสทั้ง 6 รออยู่ จึงให้สีโหและหอยสังข์ล่องหน้าไปรอที่ปราสาทกลางป่าของนางจันทาและนางลุน ส่วนโอรสทั้ง 6 และสินไซแวะไปอาบน้ำที่น้ำตกแห่งหนึ่ง เมื่อสบโอกาสโอรสทั้ง 6 ก็ปลุกก้อนหินกระแทกสินไซจนตกเหว แล้วทำเป็นเสียใจมาแจ้งแก่นางสุมนหาว่าเป็นอุบัติเหตุ ฝ่ายนางสุมนหาเมื่อมีสติก็พิจารณาว่าสินไซมีความเก่งกล้าสามารถ คงไม่มาเสียเท่ากับเรื่องเล็กน้อยเพียงนี้เป็นแน่ นางจึงเอาของมีค่า 3 อย่างที่กุมภณัฏมอบไว้ให้คือ ปิ่นปักผม ข้องแขนผม และผ้าสไบ ไปซ่อนไว้ใกล้บริเวณน้ำตก พร้อมอธิษฐานว่า ถ้าสินไซตายจริงขอให้สิ่งของทั้งหมดนี้หายไปเลย แต่ถ้ายังไม่ตายขอให้กลับคืนมาอีก ฝ่ายสินไซเมื่อถูกโอรสทั้ง 6 กลั่นแกล้งเช่นนั้น พระอินทร์ก็มาช่วยอุ้มสินไซขึ้นจากการจมน้ำตาย ใช้น้ำเต้าแก้วรดให้ฟื้นแล้วนำส่งมอบให้มารดา

เมื่อโอรสทั้ง 6 พร้อมนางสุมนหาและสีดาจันทร์เดินทางมาถึงเมืองเบ็ญจาล ท้าวฤๅษราชก็จัดขบวนต้อนรับอย่างยิ่งใหญ่ โอรสทั้ง 6 รีบเข้ากราบทูลเพื่อความดีความชอบ และทูลว่าหากนางสุมนหาพูดกล่าวใส่ความพวกตนก็อย่าเชื่อ เพราะนางอาจจะยังรักและห่วงอาลัยอยู่กับกุมภณัฏที่พวกตนได้ฆ่าตายและพรากนางมาเสีย นางอาโกรธเคืองพวกตนอยู่ก็เป็นได้ ท้าวฤๅษราชได้ฟังแล้วก็ยังคงเชื่อไว้หู วันหนึ่งนางสุมนหาไปกับสีดาจันทร์มาเข้าเฝ้า พระองค์ก็ได้เล่าเรื่องราวต่าง ๆ ตั้งแต่ยักษ์กุมภณัฏมาลักเอานางสุมนหาไปจนถึงวันนี้ให้น้องและหลานได้ฟัง และบอกว่านี่ยังดีที่มีลูกชายที่เก่งกล้าทั้ง 6 คน ออกติดตามจนได้กลับมาอยู่พร้อมหน้ากันอีก

ฝ่ายนางสุมนหาได้ทูลเรื่องราวที่เป็นจริงทั้งหมดให้ท้าวฤๅษราชผู้เป็นพี่ชายฟัง ท้าวฤๅษราชเมื่อได้รับฟังก็ต้องการไต่สวนหาความเป็นจริง จึงให้โอรสทั้ง 6 เข้าเฝ้า โอรสทั้ง 6 ทูลว่าไม่เคยรู้เรื่องสินไซมาก่อนเลย และยังยืนยันว่าถ้าไม่จริงอย่างที่ทูลไป ขอให้ลงโทษให้หนัก จนทำให้ท้าวฤๅษราชลังเลใจ พระอินทร์จึงบันดาลให้นายสำเภาไปพบสิ่งของเสียหายของนางสุมนหาเข้าและเห็นว่าเป็นของมีค่าไม่เหมาะกับคนทั่วไป จึงนำทูลถวายท้าวฤๅษราชขณะที่โอรสทั้ง 6 ยังอยู่ในที่ประชุมนั้น เมื่อนางสุมนหาเห็นก็ยืนยันได้ว่าเป็นของตนและเชื่อว่าสินไซยังมีชีวิตอยู่แน่นอน

เมื่อความจริงทุกอย่างปรากฏ ท้าวสุทราขทรงรับสั่งให้จับกุมคุมขังโอรสทั้ง 6 มเหสีทั้ง 6 หมอโหร และหมอเสน่ห์ที่เข้าร่วมก่อกรรมทำเข็ญ จากนั้นก็มีบัญชาให้ไปรับนางจันทาและนางสุนพริ้มโอรสกลับเข้าเมืองเป็งจาล ท้าวสุทราขยกเมืองให้สินไชยกครอง สินไชยกครองบ้านเมืองด้วยทศพิธราชธรรม 10 ทำให้นครเป็งจาลมีแต่ความสงบสุขร่มเย็น

2. แนวความคิดสำหรับการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์จากการวิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องสินไชวรรณกรรมเรื่องนี้สามารถวิเคราะห์และนำมาเป็นแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ ได้ตามตารางต่อไปนี้

แนวความคิด	ประเภท	ตัวละคร
ความรัก	ชาย - หญิง	กุมภกันท์ - นางสุนมณฑา
		สินไช - นางเกียงคำ
	พี่ - น้อง	ท้าวสุทราข - นางสุนมณฑา
		สีโห - สังข์ - สินไช
		สีโห สังข์ สินไช - 6 โอรส
	แม่ - ลูก	นางจันทา นางสุน - สีโห สังข์ สินไช
		นางสุนมณฑา - นางสีดาจันทร์
		มเหสีทั้ง 6 - โอรสทั้ง 6
ความกตัญญู	ลูก - พ่อ	สีโห สังข์ สินไช - ท้าวสุทราข
ความเอื้ออารี	มเหสี - มเหสี	มเหสีทั้ง 6 - นางจันทา นางสุน
	พี่ - น้อง	โอรสทั้ง 6 - สีโห สังข์ สินไช
ลักษณะเด่นของตัวละครในแต่ละตอน	ตัวเด่น	ท้าวสุทราข นางจันทา-นางสุน กุมภกันท์ นางสุนมณฑา สีโห สังข์ สินไช นางเกียงคำ โอรสทั้ง 6 นางสีดาจันทร์ ท้าวสุทราข ภูซวง ยักษ์กันดาร พระยาช้าง ยักษ์ขิณี นาริผล ยักษ์อัสสมุขี
เนื้อเรื่อง	บทตอน	ดำเนินทั้ง 9

จากตารางข้างต้น สามารถอธิบายได้ ดังนี้

1. ความรัก สามารถแบ่งได้หลายประเด็น โดยจะอ้างอิงจากเนื้อหาดังต่อไปนี้

1.1. ความรักระหว่างชาย-หญิง เป็นประเด็นสำคัญของวรรณกรรมเรื่องสินไชเลยทีเดียวได้ เพราะเป็นมูลเหตุทั้งหมดของเรื่อง นั่นคือ กุมภกันท์-นางสุนมณฑา ความรักที่กุมภกันท์และนางสุนมณฑามีให้แก่กัน ในคราวแรกนั้นเป็นการแอบหลงรักแต่เพียงข้างเดียวของกุมภกันท์ จนต้องทำผิดประเพณี มาลักเอานางสุนมณฑาไปจากครอบครัว แต่ถึงอย่างนั้นกุมภกันท์ยังแสดงความจริงใจด้วยการทำดีเอาชนะใจนางสุนมณฑาได้ จนนางยอมตกเป็นคู่ครองด้วยความเต็มใจ ทั้งที่ในความเป็นจริงหากพิจารณาจากนิสัยของกุมภกันท์แล้ว จะใช้การบังคับก็ย่อมได้ แต่ก็ไม่ทำ และเมื่อนางสุนมณฑาได้เป็นคู่ครองกับกุมภกันท์แล้ว นางก็รักและจงรักภักดีกับสามีอย่างที่สุด เห็นได้จากตอนที่นางมีความห่วงใยไม่ยอมให้สามีออกไปป่าแต่เพียงผู้เดียว ด้วยเหตุที่ฝันเป็นกลางร้าย และเมื่อสินไชมาตามกลับเมืองเป็งจาล นางยังบอกให้ไปโกหกท้าวสุทราขว่าตามหานางไม่เจอเมื่อสินไชไม่ยอม นางสุนมณฑายังถ่วงเวลาด้วยการทำเป็นลืมของถึง 3 ครั้ง เพื่อกลับไปปลุกสามีให้ตื่นมารับรู้ว่าตนเองกำลังจะจากไป และเมื่อคราวสินไชจะกลับไปผ่ากุมภกันท์ นางสุนมณฑาก็ยังขอให้ไว้ชีวิต

ขอให้เป็นการเพียงการสั่งสอนก็พอ ในประเด็นนี้หากมองย้อนกลับไป เมื่อคราวแรกนั้นนางมีความรังเกียจที่กุมภพันธ์เป็นยักษ์ อับลักษณ์น่ากลัว แต่ด้วยความดีที่มีต่อนางทำให้นางเกิดความรักใคร่ผูกพันและจงรักภักดี

สินไซ-นางเกียจคำ หากพิจารณาจากลักษณะนิสัยของสินไซซึ่งเป็นพระเอกของเรื่องแล้ว เป็นคนที่มีสติ รู้พิจารณา เห็นได้จากตอนที่นางยักษ์ขีณิปลอมตัวเป็นสาวงามมาหลอกล่อแต่สินไซก็ไม่ตกหลุมพราง ต่อเมื่อมาตกหลุมรักกับนางเกียจคำนั้นแสดงว่านางเกียจคำจะต้องเป็นผู้ที่เพียบพร้อมไปด้วยความสวยงามและความดีงามฝ่ายนางเกียจคำก็มีความรักและภักดีให้กับสินไซ เมื่อคราวที่สินไซจะลากลับไปปฏิบัติภารกิจตามหาอาณัน นางเกียจคำก็ได้สั่งความไว้ว่า “ถ้าได้ครองเมืองเรืองรุ่งเมื่อไหร่แล้วก็อย่าลืมกัน”

1.2 ความรักระหว่างพี่น้อง คือความรักระหว่าง ท้าวกุศราช-นางสุมนธา ดังที่ในเรื่องได้บอกไว้ว่า ท้าวกุศราชนั้นรักนางสุมนธาดุจแก้วตาดวงใจ แม้มีกษัตริย์จากเมืองต่าง ๆ มาสู่ขอพระองค์ก็ไม่ยอมยกน้องสาวให้แก่กษัตริย์องค์ใด และเมื่อน้องสาวถูกลักพาตัวไปก็ออกตามหาถึงแม้กาลเวลาจะผ่านไปนานเท่าไรก็ลดละความพยายาม

สีโห-สังข์-สินไซ ที่คอยช่วยเหลือดูแลกันตลอดเห็นได้จากที่สังข์จะคอยเป็นผู้ช่วยของสินไซในทุกตอน ส่วนสีโหก็เสียสละทำหน้าที่เฝ้าโอรสทั้ง 6 และเมื่อสินไซขอความช่วยเหลือ สีโหก็สามารถมาช่วยได้อย่างทันท่วงที นอกจากนี้ สีโห สังข์ และสินไซ ยังมีความรักต่อโอรสต่างมารดา ทั้ง 6 ถึงแม้จะไม่ได้เคยรู้จักกันมาก่อน แต่เมื่อทราบว่าเป็นพี่น้องร่วมบิดา ก็ยินดีช่วยเหลือเมื่อตกทุกข์ได้ยาก

1.3 ความรักระหว่างแม่-ลูก ประเด็นแรกคือ นางจันทา นางลุน-สีโห สังข์ และสินไซ ดังจะเห็นได้จากตอนที่ให้กำเนิดออกมาผิดกับลักษณะมนุษย์ธรรมดาทั่วไป แต่แม่มักยังรักไม่ยอมให้ใครมาทำร้ายจนโดนเนรเทศออกจากเมือง แม่มักเฝ้าเลี้ยงดูสั่งสอนให้เป็นคนดี เมื่อโอรสทั้ง 3 ยืนยันที่จะไปตามหาอาเพื่อตอบแทนคุณบิดา แม่มักยังย่ำเตือนให้มีสติและยังอวยพรให้โชคดียิ่ง ไม่ขัดขวางการแสดงความรักกตัญญูของบุตรทั้งสาม

นางสุมนธา-นางสีดาจันทร์ เห็นได้จากที่นางสุมนธาขอร้องให้สินไซไปตามตัวนางสีดาจันทร์กลับมาจากเมืองบาดาลหลังจากที่กุมภพันธ์ตาย เพราะนางคาดการณ์ไว้ว่าเมื่อครั้งกุมภพันธ์ยังมีชีวิตอยู่นั้น วรุณราชที่มีศักดิ์เป็นเขยคงจะยังมีความเกรงอกเกรงใจพ่อตาจึงมีความรักใคร่อันดีแก่นางสีดาจันทร์และเป็นมิตรกับเมืองโนราช แต่เมื่อสิ้นกุมภพันธ์แล้ววรุณราชอาจจะกระทำการอันแสดงออกว่าสิ้นความเกรงใจทั้งต่อเมืองโนราชและนางสีดาจันทร์ด้วย

มเหสีทั้ง 6 -โอรสทั้ง 6 ถึงแม้จะสั่งสอนในทางที่ผิด แต่ที่ได้ก่อกรรมทำเข็ญไปนั้นก็ด้วยความรัก กล่าวว่าจะไม่เป็นที่โปรดปรานของบิดา

2. ความกตัญญู คือความกตัญญูระหว่าง สีโห สังข์ สินไซ-ท้าวกุศราช หากพิจารณาจากสิ่งที่บิดาได้กระทำต่อ สีโห สังข์ สินไซ แล้วโอรสทั้ง 3 นี้ จะเพิกเฉยต่อบิดาเลยก็ย่อมได้ แต่เนื่องจากความกตัญญูทุกเวทีที่มีในตัว ทำให้โอรสทั้ง 3 ไม่คิดโกรธเคืองทั้งยังอยากตอบแทนบุญคุณของบิดา ดังจะเห็นได้จาก

2.1 ตอนที่โอรสทั้ง 6 มาพบ สีโห สังข์ สินไซ และเล่าถึงภารกิจที่ได้รับมอบหมาย ทำให้ สีโห สังข์ สินไซ ได้รับรู้ถึงความทุกข์ใจของบิดา จึงเข้าร่วมภารกิจตามหาอาสุมนธานี้โดยไม่หวั่นเกรงถึงอันตรายที่จะได้รับ

2.2 ตอนที่อาสุมนธาบอกให้สินไซกลับไปหลอกท้าวกุศราชว่าตามหานางไม่พบ สินไซก็โกรธจัด เพราะคิดว่าบิดานั้นทั้งรักทั้งห่วงน้องสาว แต่น้องสาวกลับตอบแทนแบบนี้

3. ความอิจฉาริษยา ระหว่าง มเหสีทั้ง 6-นางจันทา นางลุน จะเห็นได้จากตอนที่นางมเหสีทั้ง 6 ได้ติดสินบนโหรให้ทำนายว่าลูกของนางจันทาและนางลุน คือ สีโห สังข์ สินไซ ที่ถือกำเนิดมาผิดลักษณะมนุษย์นั้นเป็นกาลกิณี เพราะอิจฉาที่แท้จริงแล้ว 3 โอรสนั้นเป็นผู้มีบุญญาธิการมาก แต่โอรสทั้ง 6 ของพวกตนเป็นเพียงคนธรรมดา

4. ลักษณะเด่นของตัวละครในแต่ละตอน ในการดำเนินเรื่องสินไซนี้มีตัวละครเด่นเป็นตัวดำเนินเรื่องหลายตัว ตามด้านต่าง ๆ ที่สินไซต้องพบเจอ ได้แก่ ท้าวภูธรราช นางจันทา-นางลุน กุมภันท์ นางสมณฑา สีโห สังข์ สินไซ นางเกียงคำ โอรสทั้ง 6 นางสีดาจันทร์ ท้าววรณราช งูชวง ยักษ์กัณดาร พระยาช้างยักษ์ขิณี นาริผล ยักษ์อัสสมุชี เป็นต้น ผู้สร้างสรรค์สามารถนำตัวละครเหล่านี้มาเป็นแนวความคิดในการสร้างสรรค์ผลงานได้หลายรูปแบบ เช่น การชมความงามของตัวละครหญิง การกล่าวถึงลักษณะเด่นของพระเอกในเรื่อง เป็นต้น

5. เนื้อเรื่องแต่ละตอน ผู้สร้างสรรค์สามารถนำแนวความคิดจากด้านผจญภัยที่สินไซต้องพบเจอที่เรียกกันว่า 6 ย่านน้ำ 9 ด่านมหาภัย มาสร้างสรรค์ผลงานได้ เช่น ด้านงูชวง ด้านยักษ์กัณดาร ด้านพระยาช้างฉัตพันต์ ด้านยักษ์สีตน ด้านยักษ์ขิณี ด้านนาริผล ด้านยักษ์อัสสมุชี ด้านเทพกนิรี ด้านกุมภันท์ เป็นต้น จากการสัมภาษณ์นักศึกษาในสาขานาฏศิลป์และการละครผู้สร้างสรรค์ผลงานชุด สินไซผจญภัยยักษ์อัสสมุชี โดยนำแนวคิดการสร้างสรรคผลงานทางนาฏศิลป์มาจากตอนด่านยักษ์อัสสมุชี ดังนี้ “สาเหตุที่เลือกตอนนี้มาเนื่องจากเป็นตอนที่ยังไม่มีใครเลือกเล่น ผู้สร้างสรรคอยากนำเสนอเรื่องนางยักษ์อัสสมุชีผ่านจินตนาการว่ามีลักษณะอย่างไร จึงเลือกสร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบผสมผสานระหว่างพื้นบ้านอีสานและรำไทย คัดเลือกนักแสดงโดยดูจากลักษณะรูปร่างของนักแสดงให้ใกล้เคียงกับลักษณะของตัวละครมากที่สุดและมีทักษะการรำ การแต่งกายก็เป็นการผสมผสานระหว่างพื้นบ้านอีสานกับไทย อุปกรณ์ในการแสดงมีกระบังของยักษ์และดาบของสินไซ กลวิธีในการรำนั้นผู้สร้างสรรคมีแนวคิดทำให้เป็นการรำพื้นบ้านอีสานผสมผสานกับท่าเอกลักษณ์ของยักษ์ในรำไทย”

จากการวิเคราะห์ข้างต้นจะเห็นได้ว่าวรรณกรรมเรื่องสินไซนี้มีประเด็นที่สามารถนำมาสร้างสรรค์เป็นผลงานทางนาฏศิลป์ได้หลายประเด็น โดยกระบวนการดังต่อไปนี้

1. แนวคิด เป็นกรอบที่ผู้สร้างสรรค์ใช้เป็นตัวกำหนดทิศทางในการสร้างสรรค์ผลงาน ผู้สร้างสรรค์ต้องศึกษาข้อมูล ค้นหารูปแบบในการนำเสนอ เรียบเรียงข้อมูล และกำหนดรูปแบบการแสดงในแต่ละช่วงให้ชัดเจนและมีความเป็นเอกลักษณ์

2. การคัดเลือกนักแสดง ผู้สร้างสรรค์ผลงานต้องคัดเลือกนักแสดงที่มีทักษะทางนาฏศิลป์นอกจากนี้รูปร่างและลักษณะทางกายภาพของนักแสดงต้องสอดคล้องกับตัวละคร สิ่งสำคัญคือมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดในการแสดงเพื่อให้สามารถถ่ายทอดเรื่องราวของการแสดงออกมาได้

3. กลวิธีในการรำ ผู้สร้างสรรค์ศึกษาแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงาน รูปแบบ ประเภท ตามลักษณะการนำเสนอเรื่องราว วิเคราะห์เพื่อหากลวิธีในการรำที่สอดคล้องได้อย่างเหมาะสม โดยศึกษาท่ารำต้นแบบและท่ารำประเภทอื่น ๆ เช่น ท่ารำพื้นบ้านอีสาน ท่ารำตีบทตามธรรมชาติ ท่ารำตีบทตามคำร้อง ท่าทางตามธรรมชาติในการเล่น และท่ารำที่ผู้สร้างสรรค์ขึ้นจากจินตนาการของผู้สร้างสรรค์ เพื่อสื่อความหมายของการแสดงให้มีความชัดเจนมากขึ้น ตามหลักทฤษฎีการเคลื่อนไหว นอกจากนี้ยังมีทฤษฎีทางศิลปะเรื่องความกลมกลืนและดุลยภาพที่สอดคล้องกับแนวคิดในการแสดง

4. ดนตรีประกอบการแสดง ผู้สร้างสรรค์ต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับแนวคิดการแสดง สามารถนำดนตรีพื้นบ้านมาประยุกต์ใช้ เช่น วงโปงลาง วงกันตรึม และเครื่องดนตรีสากล นำเทคนิคต่าง ๆ มาใช้เพื่อให้เกิดความน่าสนใจ รูปแบบจังหวะมีตั้งแต่ ช้า ปานกลาง และเร็ว เพื่อเสริมอารมณ์ในการแสดง

5. การออกแบบเครื่องแต่งกาย ผู้สร้างสรรค์สามารถเลือกการแต่งกายเพื่อสะท้อนเอกลักษณ์และให้สอดคล้องกับแนวคิดในการแสดง ไม่เป็นอุปสรรคต่อการเคลื่อนไหวของร่างกาย องค์ประกอบสีและลวดลายควรศึกษาความหมายให้ชัดเจนและสัมพันธ์กับแนวคิดของการแสดง

6. รูปแบบการแสดงและการใช้พื้นที่ ผู้สร้างสรรค์ผลงานควรศึกษารูปแบบและความหมายของหลักทฤษฎีการเคลื่อนไหวและการใช้พื้นที่ ลักษณะการเคลื่อนไหวที่มีความสำคัญในการกำหนดตำแหน่ง ขนาด

และ ทิศทาง โดยออกแบบให้มีความเหมาะสมกับขนาดพื้นที่บนเวที การเคลื่อนไหวของนักแสดงต้องมีความสัมพันธ์กับอารมณ์ความรู้สึกของผู้ชม เพื่อเสริมคุณค่าในการแสดงมากยิ่งขึ้น

7. อุปกรณ์ประกอบการแสดง ผู้สร้างสรรค์ผลงานต้องคำนึงถึงความสอดคล้อง เหมาะสมและส่งเสริมเพื่อสื่อให้เห็นถึงแนวคิดในการแสดง

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์วรรณกรรมอีสานเรื่องสั้นไซไฟพบว่าเนื้อหาของวรรณกรรมเรื่องนี้ที่สามารถนำมาเป็นแนวความคิดในการสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏศิลป์ได้หลายประเด็น คือ 1) ด้านความรัก ประกอบด้วย ความรักระหว่างชาย-หญิง ความรักระหว่างพี่-น้อง และความรักระหว่างแม่-ลูก 2) ความกตัญญู 3) ความอิจฉาริษยา 4) ตัวละคร 5) เนื้อเรื่องแต่ละตอน วรรณกรรมสั้นไซไฟเป็นศิลปะที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์และนำมาพัฒนาต่อยอดเผยแพร่ในรูปแบบผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ เนื่องจากการศึกษาทางนาฏศิลป์นับเป็นแนวทางหนึ่งในการอนุรักษ์และธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม ผู้สร้างสรรค์ผลงานสามารถนำแนวคิดดังกล่าวเป็นตัวกำหนดทิศทางในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยใช้แนวคิดเป็นกรอบกำหนดทิศทางในการสร้างสรรค์ คัดเลือกนักแสดงที่มีทักษะทางนาฏศิลป์ นอกจากนี้รูปร่างและลักษณะทางกายภาพของนักแสดงต้องสอดคล้องกับตัวละคร สิ่งสำคัญคือมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดในการแสดงเพื่อให้สามารถถ่ายทอดเรื่องราวของการแสดงออกมาได้ วิเคราะห์หาทริคในการรำที่สอดคล้องได้อย่างเหมาะสม ศึกษาท่ารำต้นแบบและท่ารำประเภทอื่น ๆ เช่น ท่ารำพื้นบ้านอีสาน ท่ารำตีบทตามธรรมชาติ ท่ารำตีบทตามคำร้อง ท่าทางตามธรรมชาติในการเล่น และท่ารำที่สร้างสรรค์ขึ้นจากจินตนาการของผู้สร้างสรรค์เพื่อสื่อความหมายของการแสดงให้มีความชัดเจนมากขึ้นตามหลักทฤษฎีการเคลื่อนไหว นอกจากนี้ยังมีทฤษฎีทางศิลปะเรื่องความกลมกลืนและดุลยภาพที่สอดคล้องกับแนวคิดในการแสดง ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงสอดคล้องกับแนวคิดการสร้างสรรคจากเครื่องดนตรีประกอบเช่น วงโปงลาง วงกันตรึม และเครื่องดนตรีสากล นำเทคนิคต่าง ๆ มาใช้เพื่อให้เกิดความน่าสนใจ รูปแบบจังหวะมีตั้งแต่ ช้า ปานกลาง และเร็ว เพื่อเสริมอรรถรสในการแสดง ออกแบบเครื่องแต่งกายให้สะท้อนเอกลักษณ์สอดคล้องกับแนวคิดในการแสดงและไม่เป็นอุปสรรคต่อการเคลื่อนไหวของร่างกาย องค์ประกอบสีและลวดลายควรศึกษาความหมายให้ชัดเจนสัมพันธ์กับแนวคิดของการแสดง ศึกษารูปแบบและความหมายของหลักทฤษฎีการเคลื่อนไหวและการใช้พื้นที่ ลักษณะการเคลื่อนไหวที่มีความสำคัญในการกำหนดตำแหน่ง ขนาด และทิศทาง โดยออกแบบให้มีความเหมาะสมกับขนาดพื้นที่บนเวที การเคลื่อนไหวของนักแสดงต้องมีความสัมพันธ์กับอารมณ์ความรู้สึกของผู้ชม เพื่อเสริมคุณค่าในการแสดงมากยิ่งขึ้น อุปกรณ์ประกอบการแสดงต้องสอดคล้อง เหมาะสม และส่งเสริมเพื่อสื่อให้เห็นถึงแนวคิดในการแสดง

ข้อเสนอแนะ

วรรณกรรมเรื่องสั้นไซไฟยังมีคตินิยมที่แฝงอยู่อีกมากและมีปราชญ์หลายท่านได้เคยนำมาวิเคราะห์ ผู้สร้างสรรค์ผลงานสามารถนำไปศึกษาและนำมาเป็นแนวความคิดในการสร้างสรรค์ผลงานต่อไปได้

เอกสารอ้างอิง

- ชอบ ดีสวนโคก. (2550). *วรรณกรรมพื้นบ้านลีนโซ่ ขอนแก่น*. กรุงเทพฯ: คลังนาโนวิทยา.
- นวลรวี จันทร์สุน. (2560). แนวทางการสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้านโคราช. *วารสารราชพฤกษ์*. 15(3), 117.
- _____. (2558). *สุนทรียะทางนาฏศิลป์ไทย*. นครราชสีมา: โครงการส่งเสริมการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- รณภพ เตชะวงศ์. (2555). *วัสดุและสัญลักษณ์ในจิตรกรรม*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

Translated thai References

- Chop Disuankok. (2007). *Sinsai Folk Literature Khonkaen*. Bangkok: Klangnanawitaya
- Nualravee Junloon. (2017). Guideline for Choreography of Korat Folk Dance. *Ratchaphruek Journal*, 15(3): 2017.
- _____. (2015). *The aesthetics of Thai dance*. Nakhon Ratchasima: Promotion Program to Academic Positions Nakhon Ratchasima Rajabhat University.
- Ronnapop Techawong. (2012). *Materials and symbols in painting*. Khonkaen: Khonkaen University.